

Η ΠΟΙΗΣΙΣ ΕΝ ΣΧΕΣΕΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΑΟΚΟΟΝΤΑ ΤΟΥ ΛΕΣΣΙΓΓ (*)

Ὁμολογούμεν ὅτι ὁ Λέσσιγγ δὲν εἶναι ἄξιος τὸσον βεβαίως ἐπιτιμησέως, ὅσον οἱ ἀδασκνίστοι· ἀκολούθησαντες αὐτὸν· πρῶτον διότι ὁμολόγησε ὅτι μᾶλλον ἔλην παρέχει ἢ βιβλίον, καὶ δευτέρον διότι ἔχει συναίσθησιν τοῦ κορακιστικῶν του συλλογισμῶν λέγων :

Τὴν ξηρὰν ταύτην τῶν συλλογισμῶν σειρὰν ἤθελον θεωρήσῃ ὀλιγώτερον ἀσφαλῆ, ἂν δὲν εὑρισκον αὐτοὺς ἐντελῶς (!!) ἐπικυρουμένους διὰ τῆς παρ' Ὁμήρῳ ἐφαρμογῆς, ἢ μᾶλλον ἂν αὐτὴ ἢ παρ' Ὁμήρῳ ἐφαρμογῇ δὲν ἤθελε μὲ ἀγάγει πρὸς αὐτοὺς.

Ἰδοὺ λοιπὸν ὁλόκληρον τὸ ἱστορικὸν τῆς ἀπάτης τοῦ Λέσσιγγ. Εἶδε ὁ ἄνθρωπος ὅτι ὁ Ὁμήρος δὲν ἔχει περιγραφὴν ὑποῖαν ὁ Ἀριόστος. Χωρὶς νὰ κεκοιτῇ ἂν εἶχεν ζωγραφικὰ μέσα ὁ Ὁμήρος ὑποῖα ὁ Ἀριόστος· καὶ ἐπομένως ἂν ἐράνη ὑποχωρῶν ἀπέναντι τῶν ζωγραφικῶν προσόδων, ἐνῶ φαίνεται μᾶλλον ἀνγνωρίζων ὅτι ὁ Ὁμήρος ὑπεθερματίζει, ὡς εἰς πάσαις τὰς προσόδους, οὕτω καὶ εἰς τὴν ζωγραφικὴν. Οὕτω δὲ ἀντὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ μέγα κεφάλαιον τῆς ἐξελιξέως τῆς γλώσσης μετὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν τεχνῶν, τὸ ὑποῖον ἐπέβαλλε ἡ πορεία τοῦ ζητήματος, αὐτὸς ἐνόμισεν ὅτι ἔπρεπε νὰ χαλκεύσῃ καὶ συλλογισμὸν πρὸς ἀπόδειξιν ψευδῶν διὰ ψευδῶν. Ἀλλὰ μωραίνει Κύριε· ὃν βούλεται ἀπολέσαι· ὡς ὁ κακουργήσας καταθέτει τὰ πάντα εἰς τὴν ἀνάκρισιν οἶνε· ἀνακουφίζων ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς τύψεως, οὕτω καὶ ὁ Λέσσιγγ παραθέτει κατὰ σειρὰν τόσας ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις καὶ τόσον χαλκρώνει τὴν πεποιθήσιν εἰς τὸν στενὸν κανόνα, ὥστε νὰ φαίνονται πολλάκις ἐκ τῶν ἐπομένων σελίδων ὡς γραφεῖσιν ὑπὸ ἄλλου τινὸς λεπτοῦς εἰρηνευομένου τὰς θεείσας ἀρχάς· οὕτω ἐν σελ. 99 :

Εἰς τοὺς τροχοὺς μόνον ποιεῖται γρῆσιν ὁ ποιητὴς πλειόνων τοῦ ἐνὸς χαρακτήρος, καὶ δεικνύει ἡμῖν τὰς ὀκτώ χαλκίνας κνήμας, τὴν χρυσὴν ἴπυν, τὰ χάλκινα ἐπίσωτρα, τὰς ἀργυρὰς πλύμνας, πάντα ἰδίᾳ.

Ἀποδείξει ἀνακριτικῆς ἐξομολογήσεως εἶναι ἡ περιπλέων προσθήκη τοῦ *πάντα ἰδίᾳ*, ὡς θὰ προσέθετε καὶ ὁ κακουργήσας ἐξ ἰδίων εἰς τὸ τέλος ἓν αὐτοαναθεματισμὸν.

Ἄλλη χειροτέρα ἐξομολόγησις εἶναι ἡ τῆς ἀσπίδος τὴν ὑποῖαν θὰ ἴδωμεν βραχυτέρον, καὶ ἡ περιγραφή τῆς προσωπογραφίας τοῦ Θεορίτου, ἥτις αὐτόχρημα ἔπρεπε νὰ κερκυνοβολήσῃ τὸν τεχνοκρίτην. Καὶ ὅμως ἐνταῦθα φαίνεται πλέων καθαρῶς σοφιστής, διότι ἐνῶ ἄλλα δικαιολογεῖ

ἄλλως, ἐνταῦθα ἐπινόει νέαν σειρὰν ψυχολογικῶν παρατηρήσεων περὶ συναίσθημάτων διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ αἰσχρὸν πρέπει νὰ ζωγραφηθῇ. Ἐνταῦθα μετὰ ἄλλων προσκορβεῖ καὶ εἰς τὸν μέγαν Ἀριστοτέλην (σελ. 150). Ἀλλ' ἡμεῖς δὲν δεχόμεθα οὐδεμίαν δικαιολογίαν· ἐρωτῶμεν· Ὑπάρχει προσωπογραφία παρ' Ὁμήρῳ; καὶ ἡ οὐ· Ἄν ὑπάρχει, δὲν ἐρωτῶμεν ἂν εἶναι ὠραία ἢ ἀσχημὴ, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποδίδωμεν τοῦτο εἰς τὴν εὐκολίαν τοῦ ἀσχήμου καὶ δυσκολίαν τοῦ ὠραίου, ὡς ἀναπτύξωμεν ἀνωτέρω, τὰ ἐς σχηματικὰς σελίδας καὶ ἐγὼ πληθεῖς ψυχολογικὰς παρατηρήσεις (σελ. 98) καταγγέλλομεν ὡς ἀνηκούστου.

Ἀρσὺ οὕτω ἀπληλευθρώσαμεν τὸν λόγον διὰ νὰ ἐφύεται ὡς μέγας ἐν οὐρανῷ Ζεὺς πτηνὸν ἄομα ἐλαύνων, θεωροῦμεν καλὸν νὰ εἰπώμεν τι ἱκανοποιητικώτερον περὶ τῆς ζωγραφικῆς ἀντιλήψεως τοῦ Ὁμήρου διὰ νὰ μὴ ἀφίνωμεν μεγαλύτερα τραύματα θεραπεύοντες ἄλλα καὶ τέλος νὰ εἴθωμεν εἰς τὴν ὀνειρώδη ἐξέλιξιν καὶ τελειοποίησιν τοῦ λόγου.

Ὁ Ὁμήρος εἶναι ὁ πρῶτος ὅστις ἐζήτησε νὰ θρῦσῃ τοὺς περιορισμοὺς τῆς παλαιᾶς ζωγραφικῆς ὡς κοσμηματογραφίαις διὰ τῶν ποικίλων ζωγραφικῶν ἐπιθέτων· βοῶπις, ἐλικῶπις, γλαυκῶπις κτλ. αἰδῶν οὕτω φυσικὸν πρότυπον (μοῦελο) ἢ καὶ σχέδιον.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν προοπτικὴν, ὡς ἐργαζόμενος πάντοτε ἐπὶ ἀληθοῦς (ρεαλιστικῆς) φαντασίας, διότι ὁ Ὁμήρος εἶναι αὐτόχρημα ἀντιγραφεὺς τῆς ἐξωτερικῆς καὶ ἀνθρωπίνης (ἡρωικῆς) φύσεως, ἦτο ἀδύνατον νὰ παρασυρῇ ὑπὸ τῆς ἀσυμμετρίας τῆς τότε τέχνης.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἀσπίδα εἶναι ἀπλούστατον νὰ δεχθῶμεν ὅτι κατὰ τὸν ἱερογλυφικὸν καὶ δὴ καὶ ἀγνωστοκὸν (γραφικὸν) τρόπον ὑποδιήρесе τὴν πολυπλὴν εἰκόνα εἰς πολλὰς σκηνάς, ἀλλὰ πάντως φαντασθεὶς αὐτάς μετὰ ρεαλιστικῆς διαδοχῆς σημερινοῦ κινηματογράφου, ὅστις θα γελαιοποίησιν τὴν ζωγραφικὴν.

Ἀλλ' ὁ Λέσσιγγ δὲν ἐνόησε τὸν κατὰ Πλάτωνος λόγον ὅστις εἶναι ὁ ὑπέρροχος κυρίαρχος ὁ κατατυραννῶν καὶ δεσποζὼν ἐπὶ τοῦ παντός.

Ὁ λόγος ἔχει θεῖα δικαιώματα ὅχι μόνον τὰ τόσον χειροπιαστὰ ὀράματα τῆς ζωγραφικῆς νὰ λακκατήσῃ καὶ κατακτῇ, ἀλλὰ καὶ πᾶν, ἀόρατον καὶ ἀσύλληπτον νὰ συλλάβῃ καὶ ἀλυσσοδέσῃ.

Τί εἶναι ἡ δεσμία ζωγραφικὴ ἀπέναντι τοῦ λόγου;

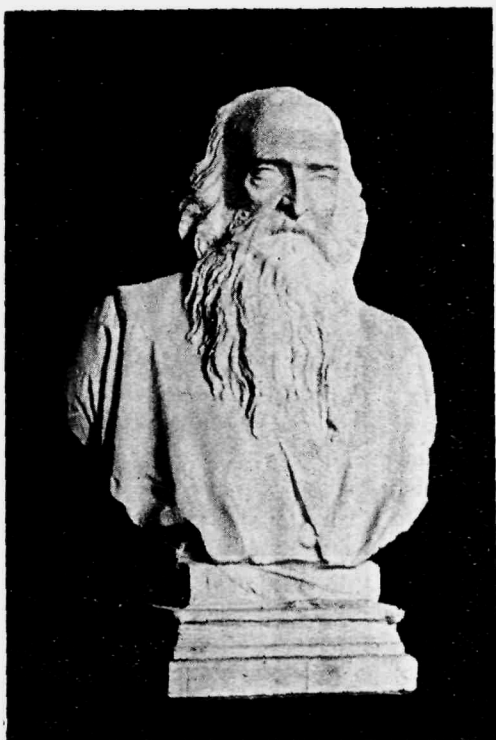
Πόσοι ζωγράφοι δὲν ὁμολογοῦν ὅτι δὲν κατάρθωσαν νὰ ἐκτελέσουν μίαν εἰκόνα ὡς ἐφάντασθησαν αὐτὴν ἢ ὡς ἐνέπνευσαν αὐτοὺς οἱ στίχοι μεγάλου ποιητοῦ.

Καὶ πρόχειρος ἀπόδειξις.

Ἡ Δόξα τοῦ Γύζη.

Καὶ ἡ δόξα τῶν Ψαρρῶν τοῦ Σολωμοῦ.

(*) Συνέχεια καὶ τέλος.

Γ. ΜΠΟΝΑΝΟΥ

Θεόφιλος Καίρης

Ὁ λόγος ἔχει τέσσην δύναμιν, ὥστε ὅλας αἱ καλὰ τέχναι ὑμοῦ δὲν δύνανται νὰ ἀποδώσωσι πάντα τὰ θελγητρά αὐτοῦ.

Ἀλλὰ βεβαίως πρέπει νὰ δυνάμεθα νὰ ἀντιλαμβανόμεθα τὰς λέξεις οὐχὶ ὡς σημεῖα, ἀλλὰ ὡς ὁράματα καὶ μουσουργήματα ἀριστοτεχνικά καὶ ὅχι ὡς ὁ γνωσσομαθὴς Λέσσιγγ, ὅστις ἔως ἀντὶ πραγμάτων ἀναπολεῖ τὴν λατινικὴν ὀρθογραφίαν.

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι ὁ συνδυαζόμενος μετὰ μελωδικῆς ἀπαγγελίας καὶ χειρονομιῶν καὶ φυσιογνωμίας ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου.

Ὁ τοιοῦτος λόγος πλὴν τῆς μουσικῆς παρυσιάζει ὡς κινηματογράφος ἰδεώδης ὅχι πλέον στασίμους γραμμάς, ἀλλὰ ζωντανὰς καὶ παλλομένας, ὑποίας οὐδεμία ἐπίνοια ζωγράφου δύναται νὰ ἐπιτύχῃ.

Καὶ ποῖος χρωστήρ δύναται νὰ ζωγραφίσῃ τοὺς στίχους;

Ὅλη ἡ ζωὴ σφίγγει φλογίζει τὰράθυμό σου τὸ κορμὶ ποῦ κυματίζει καὶ ἡλεκτρίζει με ἀλησμόνητη ὁρμή.

Ἀπ' ἐναντίας γνωρίζομεν καλλίστα ὅτι ἂν τις ζωγράφος ἔχῃ καὶ ποιητικὴν ἰδιοφυΐαν καὶ αἰσθανθῇ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου, εὐθὺς θὰ πετάξῃ τὸν χρωστήρα ὡς ἀνεπαρκῆ καὶ γελοῖον μάλιστα, καὶ θὰ ἐναγκαλισθῇ τὸν παγχειρισμὸν τοῦ λόγου. Ἄς ἔλθῃ ζωγράφος νὰ ζωγραφίσῃ τὴν ἐξῆς οὖσιν :

Σὰν ἀνεμῶνες κόκκινες καὶ ρόδα διαλεγμένα τῆς γυλάνης τοῦ ἐρημιᾶς καὶ ὁ οὐρανὸς μαζώνει ὅλα τὰ συνεφέκια τοῦ θλιμμένου ἑνα ἑνα καὶ ραίνει τὸν ἀφέντη τοῦ καὶ τὸν κατευοδώνει ποῦ ἀνοίγουν οἱ χρυσοπορτεῖς τοῦ βασιλευμένου του.

Βεβαίως ὁ ζωγράφος δύναται νὰ παραστήσῃ ρόδα καὶ ἀνεμῶνες διαλεγμένες καὶ ἴσως καὶ γυλάνην ἐρημιᾶν, ἀλλὰ τὴν θλιμμένην κατευοδοῦσιν τοῦ βασιλευμένου του εἰς μάτην θὰ προσπαθῇ νὰ ἀναπληρώσῃ διὰ τῶν χρωμάτων.

Καὶ ἔω; ἔω μὲν ἔχομεν ἐπὶ τέλους εἶω; καὶ χρώματα. Ἀλλὰ ἂν ἐλθῶμεν εἰς εἰκόνας τῶν νεωτερινῶν ὥρων δὲν θὰ ἦτο θράτος τοῦ ζωγράφου καὶ νὰ δοκιμάσῃ καὶ νὰ ζωγραφίσῃ τὴν ἐξῆς εἰκόνα :

Καὶ ἡ νύχτα ἡ ἀρχαία αὕτη βασίλισσα καὶ μόνη θλιμμένη ἡ γλυκοβλέφαρὴ ἡ μάλιστα σιμόνει μ' ἀγνοσθυσμένη τῇ θωριά βουβῇ καὶ μαυροφόρᾳ καὶ γέρνει πάνω στὸ γιὰλὸ τὸ νεκροξυπλωμένο καὶ ὡς καρβοτσακίσματα φαντάζουν ὅλα τώρα στὸ θολωμένο κόσμῳ περὶ μέσα τὸ ρημαγμένο καὶ σκότος γύνεται παντοῦ σὲ φουσκωμένο κύμα καὶ σὰν πλημμύρα ποῦ ροφᾷ καὶ πνίγει κάθε σχῆμα καὶ ἡ ἀδελφὴ των ἡ σιγὴ σὰ σάβανο ἀπλώνεται καὶ μόνο τὰῖτρο τὸ ὑγρὸ στὸν οὐρανὸ κομπόνηται. (*)

Τίς δὲν αἰσθάνεται ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη θὰ κείτῃ μόνον εἰς τὴν πινακοθήκην τοῦ λόγου;

Καὶ ὅμως ἐὰν προτείνει τις εἰς ζωγράφον νὰ ἐκτελέσῃ τὴν εἰκόνα ταύτην διὰ τοῦ χρωστήρος θὰ ἔχει ἴσως τὴν ἀφέλειαν νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς ὁ ἀνύητος, ἡ μᾶλλον τὸ ἐνστυχῆς θυμὸς τῆς αἰσθητικῆς τοῦ Λαοκόντος τοῦ λογιωτάτου Λέσσιγγ, ὅστις δὲν ἐνόησε ὅτι αἱ ἐπιστημονικαὶ περιγραφαὶ τῶν νεωτέρων φυσιοῶν εἶναι ἀπλουστάτα ζωγραφικὴ πρόοδος τοῦ λόγου κατ' εἰσήγησιν τῆς ποιήσεως ἐπ' σηματοποιθεῖσθαι καὶ ὅτι ἡ τελεία χρῆσις τοῦ λόγου εἶναι ἡ μαγικὴ διαχείρισις καὶ δημιουργία λέξεων ὡς ἄλλων καλλιτεχνικῶν ἀναγλύφων καὶ ἡ ἐλαστικὴ προσαρμογὴ τῆς γλώσσης πρὸς τὴν ἰδιόζουσαν πνευματικὴν σφραγίδα ἐκάστου. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τοῦτο τὸ ἀνεπτυχόμενον μὲν ὑποσέηποτε εἰς τὰ σχόλια ἡμῶν εἰς Δημοσθένην, θὰ τὸ παρουσιάσωμεν ὅμως σὺν Θεῷ ἐν πλήρῃ αἵγλῃ ὅταν ἐκδώσωμεν Ὀμηρον καὶ Πλάτωνα.

Κ. ΖΑΜΠΑΣ

(*) Πάντες οἱ στίχοι εἶναι τοῦ ποιητοῦ Α. Νέτη.

